

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Opvs De Iudiciis Divinis, Qvae Devs In Hoc Mvndo Exercet

Accessit index concionatorius in omnes totius anni dies Dominicos &
Festos, ab ipso Auctore confectus

Stengel, Georg

Ingolstadii, 1651

Capvt XV. Injustam esse, contra bestias querelam, justam autem Dei
contra homines bestijs inobedientiores, ac proinde meritò puniendos.

urn:nbn:de:hbz:466:1-45686

C A P V T XV.

*Iniustam esse, contra bestias, querelam; justam autem Deo
contra homines bestijs inobedientiores, ac proinde
meritò puniendos,*

I.

Et, tamque manifestis exemplis tria demonstro. 1. Nil
tam posse esse justam, contra animalium injurias, quæ
lam. 2. Erubescendum hominibus, Deo non obediens
bus, cum videant sibi bruta animalia, & quidem fortissima etiam
atque alioqui ferocissima, tam exactè, & ad amussim obedire.
3. Dignos esse proinde, & meritò à bestijs puniendos, qui
contra Deum delinquant, & ipsis bestijs sunt obstinatior.
primum enim quod attinet, nonne cauere potest dentes, unguis
cornua, aut venena bestiarum, qui oculis præditus est, quibus
deat, pedibus quibus fugiat, manibus quibus repellat, ingentibus
quo vineat, quidquid est vel dente noxium, vel ungue metuen-
dum, vel cornu formidabile, vel veneno insidiosum? Vnde erumpunt
tanta hominis impatientia? unde querimoniarum? unde murmuratio-
nes & execrationes? Erumpunt in indignationem nonnulli
delicati, si quando eos non leo, non lupo, non rabidus canis
sed vel pulex aut musca momordit? quid si vipera, quid si pas-
thera in eos dentem fixisset? sentiunt se morderi, ut homines
esse meminerint; ut discant cauere; ut assuescant aliquid pati
agnoscant, quantum sit beneficium, à belluis defendi; in quarum
ungues & fauces quotidie incidere possent. Et incidunt aliquando
quia id meruerunt; cum ob leuissima incommoda murmurauerunt;
ut Israëlítico populo contigit, in quem igniti serpentes in-
uierunt. Itaque *custodite vos à murmuracione, quæ nihil prodest; &
in omnibus gratias agite.* In usum data sunt vobis bestia, immo
in seruitutem. Magnum dominium hoc, magnum est beneficium.
Quando pro eo, gratias egistis? Nocuerunt quandoque bestia
sapius profuerunt. Nocuerunt bestia hominibus? sed nocentibus
sed incautis, sed malo dignis nocuerunt. Ægrè fertis, si agros
vestros deuastant apri? si in segetes cerni intrant, & sata depa-
cuntur? si oleam lambendo capra linguam contigerit, coegerit
sterilescere? si in vineam hœdus irrupit, si vitium palmites defo-
liant?

Num. 21. 6.
Sap. 1. 11.
1. Thessal. 5.
18.

Plin. lib. 15;
cap. 18,

liavit? Indignum esse putatis, vt damno vos afficiant animalia in utilitatem creata? vt martes columbas jugulet, vt vulpes gallinam, lupus ovem auferat? vt vrsus equum, aut bouem occidat? vt scorpio filiolum percutiat? ob hæc talia iracundiam reprimere, & ad vos redire non potestis? Nimirum per ista vult vobis Deus ostendere, quo ipse in vos animo esse debeat, qui & ipsi longè peruecaciùs Domino vestro rebellatis. Nihil à vobis bestiæ, vos omnia à Deo accepistis: non ergo illæ vobis, sed vos Deo obligati estis. Longè igitur iustius ille de vobis; quàm vos de bestijs, conqueri potest ac dicere: *Filios enutriui & exaltavi, ipsi autem spreuerunt me.*

Quid de canibus loquar, ait S. Ambrosius, quibus insitum est natura quadam, referre gratiam, & sollicitas excubias, pro dominorum salute, præstare. Quis non erubescat gratiam bene de se merentibus non referre, cum videat etiam bestias refugere crimen ingrati? Ex illa impertita alimonia seruant memoriam, tu non seruas salutis accepta? Assonat Basilus, Memoria beneficiorum animantis huius, inquit, beneficiorum immemorem non pudore asperserit? Iam quidem & interfectis à latronibus, in solitudine, dormitis complures à cadaveribus canes non recessisse, sed ibidem expirasse memoria traditur. Nonnulli etiam cade adhuc recente duces illis fuisse, qui latrones inquisierunt, & ad penam maleficos rapi fecerunt. Quid hic dicent, qui nullo seum opificem, altoremq; Deum prosequuntur amore? Qui, pro tot pecoribus, pro tot iumentis sibi datis, gratias nullas agunt? qui, ob minimum damnum à bestia illatum, in furorem vertuntur; & in creatura, Creatorem ipsum execrantur? Nimirum agunt ipsi pro affectu, nec ratione cohibent impetum animi, & vellent ratione carentes bestias, nec irasci, nec se vindicare de inimicis. Enimvero Deus, qui illis naturam dedit, dedit vt irascerentur, & in vindictam efferuescerent; quamuis ne tum quidquam vlli inferre possint damni, sine prouidentia, certo que iudicio illius, sine cuius voluntate ne capillus quidem de capite nostro perit. Quis miretur vulneratam belluam in ultionem conciliari? Natura cuique dicit vindictam. Si ergo gladiator ignoscit antagonistæ seu cæsim, seu pinctim se defendenti; cur tu belluam feris, & velles, vt non refereret? Admirationem, non

Isa. 1. 7.

II. S. Ambrosius lib. 6. c. 4. Hexæm.

Basil. hom. 9. in Hexæm.

Bb indigna.

indignationem apud historicos meretur, quod Iuba regi Maurorum fertur contigisse. Hic rex, cum exercitu suo, aliquando per Africæ deserta, rerum suarum componendarum studio proficiscebatur. Erat in eius comitatu præstantissimi animi juvenis, qui ex itinere obuium leonem sagitta percussit. Saucius leo in siluam se recepit. Multum temporis ierat, cum Iuba, rebus ex toto compositis, eadem via copias domum reduxit. Ibi idem ille leo, excusso telo, & sanata iam diu cicatrice, obseruauit transeuntes, atque è tam magno equitum numero, illum solum iuuenem, qui vulnus inflixerat, ex omni multitudine, violentissimi cursu petiuit, hostilitérque aggressus, nulla confluentium militum vi cohiberi potuit, quin unguibus correptum, dentibus delaniaret. Ea vlione contentus, nemineque alio læso, in nemore interiora recessit. Quæ in reliquos clementia multò vtique magis est admiranda; quàm, quòd se leo de vnico hoste vindicauit. Multi homines non contenti sunt inimicum perdere, sed faciunt etiam in amicos inimici. Atque hæc de primo satis.

II. I. I. I.
Senec. li. 2.
de ira. c. 31.

Sed ad secundum venio, & cum Seneca, dico: *Aspice elephantorum iugo colla submissa, taurorum pueris pariter ac fœmias persultantibus, terga impune calcata, & repentes inter pocula sinibus innoxio lapsu, dracones, & intra domum vsorum, leonumq; placida tractantibus, adulantesq; domino feras, prædebet, cum animalibus permutasse mores.* Quis enim rubore non perfundatur, si

Senec. lib. 1.
de benef. c. 3.

videat, humanam quodammodo in belluis mansuetudinem, in se autem animum ad ferinos mores, ad indomitam obstinationem obbrutuisse? *Officia, inquit idem Seneca alibi, etiam feræ sentiunt. Nec vllum tam immansuetum animal est, quod non curam mitiget, & in amorem sui vertat. Leonum ora à magistris impune tractantur.* Et homo se non sinit tractari à Deo? Elephas collo-

Matth. 11. 30.
Iob. 21. 14.

jugum submittit; & homo excutit à se suauè jugum Christi, dicens: *Non seruiam?* Certè Iob testatur, esse, qui dixerunt Deo: *Recede à nobis, & scientiam viarum tuarum nolumus. Quis est Omnipotens, ut seruiamus ei? & quid nobis prodest, si orauerimus illum?* Patitur leo frænum hominis, & homo nulla se sinit lege frænari? Tatros stimulo impellit modicus puer, & homo sese à Deo non sinit, ad virtutem extimulari? *Super aspidem, & basiliscum*

Psal. 90. 13.

ambu-

ambulat homo, & conculcat leonem & draconem, & ipse vult à Deo in manibus portari? Denique omnem naturam bestiarum, volucrum, & serpentium, & ceterorum domari, & domita esse ab humana natura scimus, & nos domare Deus non potest? Non ferimus leges, præcepta contemnimus, obedientiæ nullam audire volumus mentionem; cum interea videamus nobis accipitres, falcones, aquilas in aëre, delphinos, murænas, ipsas balænas in aquis obedire.

Iacob. 3. 7.

Nulla ars absque magistro discitur, ait S. Hieronymus, etiam muta animalia, & ferarum greges ductores sequuntur suos. In apibus principes sunt. Grues unam sequuntur, ordine litterato. Imperator unus, Iudex unus provincie. Omnis ordo Ecclesiasticus suis rectoribus nititur. In naui unus gubernator. In domo unus dominus. In quamvis grandi exercitu, unius signum expectatur. Et, ne plura replicando fastidium legenti faciam: per hæc omnia, ad illud tendit oratio, ut doceam te non tuo arbitrio dimittendum. Tibi bestia subest, ut tu discas Deo subesse. Dum illis imperas, tuam inobedientiam accusas. Bestias regis, ne errent, & tu vis, instar bestia errare, dummodo nemo te regat? Aliter rex ille fuit affectus, qui dixit: *Vt jumentum factus sum apud te: & ego semper tecum. Tenuisti manum dexteram meam: & in voluntate tua deduxisti me.* Citiùs & rectiùs ad metam decurrit equus, qui patitur fessorem, quo excusso, in incertum vagatur. Ita neque ad cælum perueniet homo, qui se non sinit, è cælo dirigi. *Eccè Dominus super murum litum, in manu eius trulla cementarii,* hoc est, perpendiculum. Vbi LXX. sic legunt: *In manu eius adamias.* Tametsi enim soleat trulla, seu perpendiculi pondus plumbeum esse; Dei trulla adamantina est. Quia perpendiculum Dei, lex est Dei. Nam, sicut perpendiculo admoto aedificia explorantur, muriq;e, num recti stent, an obliqui in ruinam se inclinent; ita

I V.

S. Hieronym. ep. 4. ad Rufic.

Pfal. 72. 23.

Amos. 7. 7.

Apposita incuruos ostendit regula mores, & lex Dei declarat, quis sit homo Dei. Porro ea lex, in quorundam hominum manu, plumbea est, & cedere cogitur, flexiturq; in omnes partes, ad libitum & libidinem peccatoris, qui mandari sibi cupit, quod ipse vult. In manu autem Dei, & hominis Deum amantis, lex diuina regulaque non plumbea est, sed adamantina,

Psal. 1. 2.

mantina, quia non cedit, sed voluntas obedientis cedit illi: quia in lege Domini voluntas eius, vnde ait: Domine, quid me vis facere? His talibus bestijs, quæ domantur, fiunt in exemplum; concumacibus autem, & dura ceruice jugum Domini à se proijcientibus in metum & supplicium.

V.

Zach. 7. 12.

Psal. 57. 5.

Cor suum posuerunt, ut adamantem, ne audirent legem Dei, & facta est indignatio magna à domino. Quia igitur bestijs, non in obedientia, sed in truculentia pares fiunt, estque furor illis, secundum similitudinem serpentis, sicut aspidis surda & obturantis aures suas; qua non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantia sapienter, Deus conteret dentes eorum, in ore ipsorum. Sicut equus conterit dentes equi frænum mordentis. Quo autem justiore modo obstinatos plecteret, quàm, ut rebellibus immitteret rebellionem? Quia frequenter & grauiter peccavi tibi, ait vir sanctus, merito armatur contra me omnis creatura. Sic, quia Eva se à serpente decipi est passa, inimicitia inter illam & serpentem indiditque sunt positæ, ut idem esset punitor, qui fuerat seductor.

Thom. de Kemp. lib. 3. de imit. c. 41. Gen. 3. 15.

Exod. 8. & 10. Ioseph. lib. 2. Antiq.

Sic induratus Pharaonis, sciniphibus, muscis, locustisque punitus. Per sciniphes Hebræi, & cum illis Vatablus, Pagninus, Arias Montanus, Caietanus, pediculos intelligunt, quibus, ut postea Herodiana crudelitas, ita prius Pharaonica tyrannia castigata; alij rectius id negant, cum pediculi è corpore humano non è puluere terræ generentur, quod hinc tantum docet Scriptura.

Exod. 10. 21.

Vbi autem nos legimus: immittam in te, & in seruos tuos, & in populos, & in domos tuas, omne genus muscarum, vertit Chaldaeus mixturam bestiarum nociuarum, Pagninus, omne genus ferarum. Hebræi quidam, incursionem leonum, pardorum & luporum intelligunt. Quia tamen S. Hieronymus cum 70. & Aquila melius arob miscellam, seu turbam variarum muscarum interpretatur, dubium non est, tantam esse Dei potentiam, ut vel è musca facere possit immanem tortorem. Sicut & locustæ grandi Ægypti plaga percusserunt. Deuorant enim, quidquid erat virens in terra. Quin & domos ingressæ eas impleuerunt: & in oculos quoque & corpora Ægyptiorum insilierunt, hominesque virulentos morfu suo, necauerunt, ut ait Scriptura. Illos enim locustarum & muscarum occiderunt morsus, & non est inuenta sanitas animarum.

Sap. 16. 9.

lorum: quia digni erant ab huiusmodi exterminari. Filios autem tuos, nec draconum venenatorum vicerunt dentes. Quod, ut minus mire- ris, hæc de illarum regionum muscis scribit Plinius: Grandiores cernuntur. & tanto volant pennarum stridore, ut alia alites credan- tur, solemque obumbrant, sollicitè spectantibus populis, ne suas ope- riant terras. Longinqua maria transeunt, continuata plurium dierum fame, ut externa pabula petant; dira nube messes contegunt, multa contactu adurentes, omnia morsu erodentes.

Sic, murmuratione facta, misit Dominus in populum ignitos serpentes, ita dictos, quia ab ijs morfi aduri videbantur, & ut alibi dicitur, in solitudine magna atque terribili fuerunt, in qua erat ser- pens flatu adurens, & scorpio ac dipsas. Itaque cum illis superuenit sa- ua bestiarum ira, morsibus peruersorum colubrorum exterminaban- tur. Sic, quando rex Achab regi Syria Benadab pepercit, cum posset & deberet occidere illum, tunc vir quidam de filijs Prophe- tarum dixit ad socium suum, in sermone Domini: Percute me: At ille noluit percutere. Cui ait: Quia noluisti audire vocem Domini, ecce recedes a me, & percutiet te leo. Cumq; paululum recessisset ab eo, in- uenit eum leo, atque percussit. Alterum autem non percussit, qui Prophetæ obediuit. Leone, in ultionem, etiam alia vice vsus est Dominus, aduersus Prophetam inobedientem, quem inuenit Leo in via, & occidit: & erat cadauer eius projectum in itinere: asinus au- tem stabat iuxta illum, & leo stabat iuxta cadauer. Leone hic Deum vsus esse in pœnam, Prophetæ alter ostendit, qui ei pœnam præ- dixit. Ostendit & ipse Leo, qui non asinum, sed sessorem occidit; & id se fame impulsus non fecisse, ipsa abstinentia demonstra- uit. Neque enim de occiso quidquam gustauit, sed iuxta cum asinumque permanfit, ut, contra aliarum ferarum impetum, eos custodiret.

Sic non leonibus tantum, sed & vrsis vsus est iustissimus ju- dex, ad petulantiam malè educatorum puerorum plectendam. Ascenderat Elisæus in Bethel, cumq; ascenderet, per viam, pueri parui egressi sunt de ciuitate, & illudebant ei, dicentes: Ascende calue, Ascende calue. Qui, cum ressessisset, vidit eos, & maledixit eis in nomi- ne Domini: egressi q; sunt duo vrsi de saltu, & lacerauerunt ex eis qua- draginta duos pueros. Tanti erat ludere. Sic jocum puniuit di-

Plin. lib. 10.
cap. 29.

VI.
Num. 21. 6.

Deuter. 8. 15

Sap. 16. 5.

3. Reg. 20. 36.

3. Reg. 13. 24.

VII.
4. Reg. 1. 23.

uina iustitia. Habent ergo parentes, quid mereantur, apud diu-
 num tribunal, si liberis suis indulgent, si dissimulant sarcasmos,
 si etiam ad dicteria jacienda eos instruunt; ut senes caluastros,
 ut rugosas anus, ut seruos & ancillas conuicijs aspergant; ut il-
 los cæcos, surdos, mucosos, illas veneficas, vetulas, Cerberi spon-
 sas aut Silicernia; hos mastigias, verberones, nebulones; has me-
 retrices, prostibula, pabula Orci appellent. Elisæum caluum vo-
 cauere; & pueri erant; & in campis nugabantur; & tempore
 exiguo, ac vix bis scomma hoc effuderunt in transeuntem; ecce,
 Deo iudice, *quadraginta* parentibus suis charissimi filij, de-
 licia matrum, spes posteritatis; quodque est miserabilis, *par-
 uui*, ab vrsis non occiduntur modò, sed etiam *lacerantur*, ut
 nullus cadauer posset dignosci, nullius corpus in patrium sepul-
 chrum inferri, sed necesse fuerit, confusa inter sese membra, in
 unum cumulum, velut Absyrtum, colligere, plangerèque etiam
 hoc, quòd ibi, vbi sciebat esse, nemo suam prolem posset inuenire.
 O quale tunc spectaculum fuit parentibus, & cognatis, exitum
 in campum, recente, & adhuc fumentè filiorum, nepotumque
 sanguine cruentatum! calcare gramina hinc tabò purpurata, in-
 de exanguibus, & à ceruicè sua reuulsiis vultibus pallentia! Vi-
 distes hic marrem brachium, ibi patrem ossa humero male ha-
 rentia tollentem, & explorantem, an notæ sibi tunica apta
 possent! Alij, velut lymphat, per totam stragem sursum ac de-
 orsum currebant, ut volante oculo deprehenderent gnatum ad-
 huc palpitantem; alij per singulos, ordine, quærebant, ut, quos
 quærebant, non præterirent: ita, quid singuli passi sint, viderunt
 in vniuersis. O quis tum, quantusque luctus fuit, qui gemitus, quæ
 suspiria in calum missa? quàm ingens vis lachrymarum in certis
 cadentium, aut lacerata paruulorum membra lauatiuum! Quam
 feria fuit accusatio, in vrsorum feritatem vibrata? quanta ex-
 cratio belluarum? Sera est hæc vestra querimonia, si parentes
 erratis accusando. Vos ipsos, non vrsos, accusate. Si voluissetis
 liberos vestros ad senectutem peruenire, docendi fuisset, senes
 non contemnere; non ridere Prophetam, sanctis non illudere,
 sed reuerentiam exhibere: cur ab vrsis exigitis humanitatem, qui
pueros paruos docuistis feritatem? Nunc quia, vestra vel negli-
 gentia,

gentiâ, vel indulgentiâ, vel socordiâ; in Eliseum linguas stringere didicerunt; Dei sententiâ & mandato, bellua, in illos, dentes debuerunt stringere; vt mordacitas eorum, vrsinis morsibus plecteretur, & iustissimo Numinis iudicio lacerati docerent, sanctos viros contumelijs non lacerandos.

Abcant nunc ad vulgi opinionem, & querantur contra bestias, ad bestias à Deo damnati. 1. Opificem sapientissimum, in opere exquisitissimo reprehendunt. 2. Patefaciunt suam demerentiam, vt, qui velint, sibi belluas parere, cum ipsi suo Conditori obedire recusent. 3. Ostendunt se dominij plenitudinem, cum innocentia perdidisse. 4. Sibi plus licere volunt, quam Domino suo supremo, quem, ad scelera plectenda, nolunt vti creaturis, cum ipsi reos equis distrahant, camelis conculcent, vrsis obijciant ambedendos, leonibus deuorandos. 5. Adeo cæci sunt, vt non videant diuinam protectionem, adeo surdi, vt non audiant comminationem. De prauaricatoribus enim dicit: *Deuorabunt eos aues morsu amarissimo: dentes bestiarum immittam in eos, cum furore trahentium saper terram, atque serpentium.* Vel, si audiunt, cur non metuunt; si vident, cur non cauent? Ideo enim, iteratò ait: *Immittam in vos famem, & bestias pessimas, vsq; ad interuentionem.* Sed non mouentur minis faxea corda. 6. Inde mentem amittunt, vnde eos sapere, & mundi Rectorem agnoscere oporteret, cuius iustissima gubernatione, bestia in reos irruunt, quæ non audent tangere, aut libare innocentes. Aut certè, dum nocentes lædunt, innocentes defendunt. Quo pacto, cum aliquando hostes, noctu, nauibus appulissent, & arcem Neapolitanam occupaturi, muros, scalis clam appositis, magno silentio transcendissent, præter opinionem, inciderunt in leones, qui multos ex illis dilacerarunt, & suo rugitu, vigiles excitârunt, ita, vt non paucis desideratis, irritò conatu discedere coacti sint.

Contrarium, apud Megarenses euenit. Apud eos, Cassius leones, quos Ædilibus ludis præparauerat, reliquit. Cum ergo ciuitas, per Calenum, caperetur, Megarenses, ferarum carceres effregunt, vinculis eorum relaxatis, vt irruentibus hostibus objectæ negotium tantisper facerent, dum sibi, per moram aliquam, consulere possent. Verùm longè aliter euenit, quia leones in-

ciues

VIII

Deuter. 32. 24.

Phil. Camer. cent. 1. Hor. sub cap. 22.

Plutarch. in vita Bruti.

ciues ipsos truculenta scœuitia conuersi, tantam inermium stragem edidère, dum obuios quosque adoriuntur, sternunt, atque dilacerant, ut spectaculum illud fuerit vel ipsis hostibus miserandum. Hæc iudicia Dei sunt machinas in ipsos authores vertetis. Sed in sacris exempla non desunt.

IX.

Sap. 16. 9.

Clarissimum est, quod supra de Ægyptijs attuli: illos enim locustarum & muscarum occiderunt morsus, & non est inuenta san-
tas anima illorum: quia digni erant ab huiusmodi exterminari. Filii
autem tuos (ô Deus) nec draconum venenatorum vicerunt dentes.

Dan. 7.

Atque ut in leonibus quoque id appareret, nonne Daniel, in la-
cu leonum, lapide & annulis regis ac optimatum, tota nocte
clausus fuit, & nulla læsio inuenta est in eo? jubente autem rege, ab-
ducti sunt viri illi, qui accusauerant Danielem, & in lacum leonum
missi sunt; ipsi, & filij, & uxores eorum: & non peruenierunt usque ad
panimentum lacu, donec arripere eos leones, & omnia ossa eorum
comminuerunt? Ex quo facto perspicitur, leones, qui Danieli
pepercerunt, fuisse famelicos, fuisse liberos, nullo pallio obvela-
tos, nulla consuetudine cicuratos, nullis beneficijs delinctorum,
nullis blanditijs permulso, sed diuinæ potentie miraculo cohibi-
bitos, ne in Prophetam irruerent. Vnde ipse ait: Deus meus misit
Angelum suum, & conclusit ora leonum, & non nocuerunt mihi,
etiam si leones è lacu non amouerentur, etiam si oculi eorum non
fascinarentur; etiam si altissimo somno non sopirentur, Angelus
à Deo missus satis fortis fuit, ut os illis obstrueret, ut vngues co-
hiberet, ut famem suspenderet, ut feritatem mitigaret. Quomodo
autem diuinæ providentiæ leones à Daniele cohibiti sunt,
ita & sunt in impios calumniatores incitati, ut, mutatâ phanta-
sia, illis Danielis æmuli, interiore sensu, representarentur vel
tanquam ipsis contrarij, & à quibus lædi possent; vel tanquam
scæca conueniens & pertinens ad Pastum. Eodem igitur loco, atque
per easdem belluas, mundi Moderator demonstravit, bestijs se
uti ad hominum vel defendendam innocentiam, vel plectendam
impietatem. Quod si autem etiam permittit Sanctos, & sibi char-
rissimos, in theatris, tyrannorum imperio, à belluis lacerari; &
sicut Antiochenum illum Ignatium, à leonibus occidi, maximo
illos beneficio honorat, Tamen enim, etiam per illos, posset
obstruere

¶ Vide Aristot.
lib. 9. de hist.
anim. c. 44.

obtinere ora leonum, affectè nihilominus, & peculiari amore, eos bestijs sinit obijci, vt de atrociore pralio clariorem obtineant victoriam, & maiores triumphos mereantur. Non infert injuriam, qui offert meliora. Panis Christi sunt, qui, Christi causa, moluntur dentibus bestiarum. Deniq; sic in martyres euadunt, quo maius, in terris, nihil possunt adipisci, & quod ipsi flagrantissimis votis desiderauerunt.

Illud hic iteratò mihi dicendum est, retinuisse quidem hominem, etià post patratum ab Adamo delictum, in omnes bestias dominium, non tamen ita plenum ac absolutum, vt priùs, & cum discrimine bestiarum. Estrenum capere, occidere, & in victum, aut vestitum, aut pharmacum, aliùmque in finem, omnes potest; non potest tamen omnes perinde domare, ita vt, quemadmodum vellet, cicurentur, & ad nutum illi famulentur; & penitus molestiam non creent. Excederet hæc felicitas miseriam exulantis. Qua de causa, ait Hugo Victorinus: *Dominari quidem debuit homo omnibus animantibus, sed per peccatum amisit dominium, & in maximis, & in minimis. Retinuit tamen dominatum in medijs. Perfectiorem scilicet. Nam equos, & asinos, & boues, & oues, & capras, itemque aues domesticas, & subsidiaria iumenta satis habet in potestate; maiora his animalia difficiliùs adigit ad parendum; minima minimè. Nam quis vnquam, vsque ad molestiam, alioqui familiares muscas cicures vel fecit, vel vidit? Nullum animal, inquit Plinius, minus docile, quam musca, existimatur, minorisue intellectus.* Annue, abige centies, centies redeunt: vel ferenda sunt, vel ferienda. Culices doma, si potes. Interdiu indignanti aculeum profundè infigunt: noctu auribus obstrepunt, buccinàdo, & dormire vetant. Iube eos tacere, si potes; vel aculeum condere in vaginam, si tanta tibi est autoritas. Ad viliora veniamus. Pediculis impera, ne te mordeant. Quàm diu viuunt, tam diu corpus tuum est illorum pratum. Ibi pabula carpunt, quo neque Apollo Admeti boues adigere ausus fuisset. Ius hoc illis hæreditarium est. Ibi natalè solum. Dente illuc redeunt, vnde corpore toto prodierunt. Quod si de pulcibus sit loquendum, totæ possent Iliades recitari. Nam licet ars illis catenas guderit, & retia, quibus capiantur, fabricarit, Vulcanijs illis

X.

Hugo annot.
in Genes.

Plin, lib. 17.
c. 6. nat. hist.

Cc

subti.

subtiliora; licet multis venandis multas horas impendant, haud tamen hanc celerem pestem à se possunt amoliri. Bestiae sunt exiguae, sed in pungendo acres, in fugiendo veloces; in sanguine fugendo insatiabiles. Coguntur etiam eas tolerare delicatissimae cutis Poppae & Cleopatrae, quae quò gracilius sese stringunt vestiendo, eò permittunt illis licentius grassari, cum manus non possit accedere ad pabulantes. Atque, ut humani dominij intelligentius consideremus diminutionem: Ponamus ante oculos militiae ducem, eumque non è communibus & obuijs unum, sed Hectori, aut Achilli parem; aut, qualem diuinæ litterae describunt, Goliath de Geth; qui erat *altitudinis sex cubitorum & palmi: & castis area super caput eius, & lorica squamata induebatur: porro pondus loricae eius, quing. millia siclorum aris erat: & ocreae & ocreas habebat in cruribus: & clypeus aereus tegebat humeros eius, hastam autem hasta eius, erat quasi liciatorium texentium, ipsum autem ferrum hastae eius sexcentos siclos habebat ferri.* Hunc talem Polyphemum, quo incedente, terra, sub pedibus eius, tremebat; quo vociferante, concutiebatur aër, resonabant montes, silvae trepidabant; pulex audet aggredi, morsu laceffere, & vsque ad impatientiam exagitare. Non illum castis aerea, non lorica squamata, non ocreae & clypeus solidissimo metallo graues, non hasta validissima, contra animal, quod visum fugiebat, defendere poterunt. Vincitur à pulice, qui totos exercitus solus prouocauit.

1. Reg. 17. 14.

XI.

Gen. 1. 26.

Gen. 9. 2.

Si ergo Deus hominem constituit praefectum omnium animalium, quando dixit: *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram: & praesit piscibus maris, & volatilibus caeli, & bestiis, vniuersaq; terra, & reptili, quod mouetur in terra;* Si, etiam post originale delictum vniuersorum, Dominus pronunciauit: *terror vester ac tremor, sit super cuncta animalia terra, & super omnes volucres caeli, cum vniuersis, quae mouentur super terram:* quae de causa minutissima illi animalia non obediunt, sed ad impatientiae verba vsque infestant? Nimirum etiamnum homo haec est Dominus terrorque bestiarum, quas capere callidè, & occidere licitè potest. Verùm etiam ab illis cruciari potest, ut habeat unde se agnoscat mortalem, & supercilium ponat, quando videt vel muscam regi in oculos inuolare, & in ipsa Caesaris fronte sedere.

cedere, sine vlla reuerentia maiestatis. Hac ipsa de caussa sapientissimus mundi gubernator in tumidum illum Pharaonem, qui supra nubes sibi gradi videbatur, non leopardos, aut balænas, aut elephantos, sed ranas & muscas emisit. Quia excellentior est gloria victoris, & ignominiosior dejectio victi, si rebus minimis superbia maxima cedere cogatur. *Queret fortasse aliquis, ait Philo, cur Deus tam minutis & vilibus animalibus ad vindictam uti maluerit, quam vrsis, pardis, & leonibus, ceterisque feris carniuoris: aut, si hæc non placebant, saltem familiaribus Egypto aspidibus, quarum morsus, & subitam, & inuita ille affert mortem? Is, si nesciat, discat, Deum voluisse Egyptios castigare, non è medio tollere. Nam si eos omnino delere voluisset, non opus erat animalibus, sed diuinitus immissa fame, aut pestilentia. Homines quidem, cum bella gerere volunt, auxilia sibi consciunt potentissima, quibus suam infirmitatem suppleant. Deus vero omnipotens, & nullius egens, si quando vult, tanquam instrumentis quibusdam uti ad exigenda supplicia, non valida eligit, sed vilia, paruaq; atq; ita noxios plectit. Quod tunc etiam Egyptijs accidit. Quid enim sciniphe vilius? Tamen tantum effecit, ut tota Egyptus deficiens, exclamare cogeretur: Hunc esse Dei digitum: manus enim eius, ne à tota quidem terra, quanta, quanta est, immo nec à mundo uniuersò sustineri posset.* Hæc Philo.

Philo lib. 1.
de vit. Moyse

Qui etiam, ne quis à paruis, paruam molestiam oriri duntaxat, existimet, secundam Ægypti plagam ita describit. *Vix Aaron manum extenderat, cum ranarum tanta vis prorepset, ut non solum fora completeret, ac loca subdinalia; verum & domos, & villas, & cuncta edificia tam sacra, quam profana; tam priuata, quam publica; haud secus ac si genus hoc aquatilium missum esset in diuersi elementi coloniam; natura mutante rerum vicissitudines. Terra quippe contraria est aqua. Itaque cum nec foras progredi possent homines, visis oppletis, nec intus manere, refertis etiam intimis penetralibus, & ad summas quoque contignationes ranis obrepentibus, ad extremam desperationem reducti sunt. Nullus igitur fuit sensus, qui à vilissima hæc bestia non miserè infestaretur. In oculis aspicientium spina erat tam immensa vis, multitudo, & deformis figura, ora vsque ad aures diducentium, ventresq; trahentium ranarum. Auribus Ægyptiorum nulla quies erat, à continuis earum clamoribus,*

XII.
Phil. loc. cit.

cùm velut de choro ad chorum identidem molestissimè coarctarent: & velut cachinnantes populum illum irriderent. Cuius quoque cruciatum maximum pepererunt. Nam ijs refertus erat fluuius, vt aqua inde non, nisi sanie ranarum vitia ta, hauriri posset, immorientibus earum plerisque, atque putrescentibus. Quin & domesticum victum foedabant, in esculentis atque poculentis nusquam non repertæ, quæ omnia conspurcabant & corrumpebant, teste Iosepho. Odoratam verò teterrimo foetore, quem exhalabant vel mortuæ ac putentes, vel viuæ, turpilimo, è quo nasccebantur, & in quem resoluebantur, plenæ, per omnia cubilia passim oberrantes. Quas tangere etiam abominabile erat, cum præsertim plurimæ earum noxiæ essent ac venenatæ, neque foedarent tantùm contaminarenturæ tangentes, sed etiam infectarent.

XIII.

Apud Athenarum lib. 8.

Plin. lib. 8.
nat. hist. c. 29
Paul. Oros.
lib. 3. c. vlt.

Fuit sanè id tum diuinæ omnipotentæ miraculum, in Ægypto: sed etiam extra Ægyptum, absque miraculo, nonnunquam integræ vastatæ sunt ciuitates, populique toti per ranarum importunitatem, patrijs natiuisque sedibus exterminati. *Heraculus Lembus libro vigesimo primo historiarum narrat, in Paonia & Dardania, tantam vim ranarum è celo delapsam, vt publicas vias, priuatæque domos implerent: primis autem diebus incolas passim eas occidisse, sedibusque oclusis, aliquandiu patienter enim molestiam pertulisse. Sed cum nihil proficerent, domesticasq; suppellex illis tota obregeretur, ac cum cibarijs elixas assûsq; ranas offenderent, aquarum crepta commoditate; & quia conseruatis illis non erat pedem ubi ponerent, mortuarum odore ad extremum vexati patriam deseruerunt.* Plinius quoque Varronem laudat auctorem, à quo proditum sit, à ranis, quandam, in Gallia, pulsam esse ciuitatem. Quin & Paulus Orosius memorat, Cassandro, post mortem Alexandri Magni, Macedoniam tenente, Abderitas, intoleranda ranarum multitudine, patrio solo exactos, & antiquis sedibus expulsos, nouas in Macedonia sedes à Cassandro petiisse. Hæc talia indicant, à paruis non parua sæpe supplicia in homines erumpere, si, quod magnitudini deest, multitudine compensetur. Tanto etiam manifestius potentæ suæ maiestatem Deus aperit, quanto, per res paruas, maiora legitur perpetravisse.

Quam-

Quamobrem etiam in ipsis sese muscis mirabilem declarat. Qui potuisset plus quam duodecim legiones Angelorum, contra Pharaonem mittere, is ait: *Ecce ego immittam in te, & in seruos tuos, & in populum tuum, & in domos tuas omne genus muscarum: & implebuntur domus Egyptiorum muscis diuersi generis, & uniuersa terra, in qua fuerint. Omne genus muscarum*, ait, quarum alie sunt communes; alie virides & toxentes, quedam valde crassa & sonantes; aliqua e mortuis aquis generata; nonnullę iumenta maximę inuadunt infestantque; quedam etiam morsu virulentę. Qua de causa S. Hieronymus existimat LXX. interpretes non vertisse *κρυμίσαν*, id est, *Caninam muscam*, sed *κρυμίσαν*, id est, *muscam*, vt omne muscarum genus comprehendit. Sed licet LXX. interpretes tribus locis verterint *κρυμίσαν*, *Caninam muscam*, nõ idcirco alia muscarum genera excluderunt; sed *caninam muscã* potiùs nominare voluerunt, quod ea, propter insignem audaciam, violentiam, & molestiam tantò memorabilior, quanto odiosior esset: quippe quę pertinaciùs inhæret acriùsq; mordet. Itaque hæc plaga, vt Philo scribit, *fuit per animal omnium audacissimum, cynomyiam, cui veram appellationem imposuerunt periti nominum, vt erant sapientissimi, compositam videlicet e duabus impudentissimis animantibus, musca & cane: altera vincente omnes volucres temeritate; altero omnes terrestres quadrupedes. Accurrunt enim in trepides; & si quis arceat, non cedunt pernicaciter, donec satientur carnibus & sanguine. Ac cynomyia particeps amborum audacie, & mordax, & insidiosum animal est. Nam e longinquo, in teli morem, magno impetu aduolat, infixaq; cuti, heret pertinaciter. Tunc verò diris exagitata, multò erant molestiores, ultra natinam sitim sanguinis, armate diuinitus, ad ultionem, contra homines impios.*

Gravitas huius pœnæ, non e molestia tantum & vexatione, sed etiam ex pernicio & effectu, exemplisque potest æstimari. Hinc Aegyptij lbes suas, contra serpentium aduentum, & Elei Myiagron (sicut Olympij Myioden) deum, muscarum multitudine pestilentiam afferente, inuocauerunt. Quale etiam, teste S. Hieronymo, *Beelzebub idolum est Accaron, sic vocatum, in quarto Regum volumine, quasi dicas, Idolum musca. Principem autem demoniorum, ex spurcissimi animalis vocabulo appellabant Iudæi, quod*

XIV.

Exod. 8. 21.

S. Hieronym. ep 135. ad Suniam & Freteilam Exod 8. Psal 77. & Psal 104.

Philo lib. 1. de vita Moy- sis.

XV.

Plin. lib. 10. nat. hist. c. 28.

S. Hieronym. in cap. 10. Matth.

musca dicitur, propter immunditiam, qua exterminat suavitatem olei. Hebræi odio & detestatione Accaronitarum, qui illis diu infesti fuerunt, principem dæmonum, Beelzebub, solebant vocare, eadem scilicet voce, qua illi summum suum deum nominauerunt. Nominarunt autem sic, vel quia illum ad muscarum calamitatem auertendam inuocauerunt; vel quia multo victimarum sanguine illud Idolum aspersum, semper muscis plenum, oblidebatur. Tanti fiebat ab illis gentibus muscarum vexatio, vt ad eam auerruncandam proprium Numen destinandum iudicarent: rectius facturi, si verum Numen non offendissent, quod muscas scelerum vltices excitauit.

XVI.
 Fortunat
 Presb in vita
 S. Medardi.
 & Sur. tom. 3.

Sed in exemplis, quæ sacris, quæ profanis videamus, quid muscæ possint. Inter quas & apes computantur, & vespa, & crabrones, & denique minorum gentium examina. De apibus illud tradit Fortunatus presbyter. S. Medardi Ecclesia, inter raris opes, apum aluearia habebat, ea nocturnus fur rapacissimis manibus tollebat. Apes, etsi alioqui, in tenebris, quietæ, tamen vbi lauernionem senserunt, factæ agmine, nebulonem aggressæ infugam verterunt. Neque contentæ, eum à stationibus suis repulisse, fugientem aculeatis stimulis sauciantes pertinacissime sunt persecutæ, nec à puncturis antè destiterunt, quàm reus plagis vndique tumidus, & apibus, toto corpore, circumseptus, ad ipsum D. Medardum, nolens volens peruenisset. Itaque ad sancti pedes supplex prouolutus, crimen fatetur, veniam precatur, opem flagitat. Non sunt ad ignoscendum difficiles Diui. Quare & Medardus facile veniam dedit efflagitanti, manûq; extendit, vt Episcoporum mos est, & signo crucis ducto, absolutionem, benedictionemq; impertijt. Mira res. Eadem carmonia Præfati & crimen aboleuit, & abegit apes, quæ illico, homine relicto, ad aluearia sua redierunt. Ita in apibus diuina iustitia supplicij furanti constituit, & quid Sanctorum virtus posset, demonstratit.

XVII.
 Demonstrarunt & homines sæculi, tam exiguum esse mortalium potentiam, vt etiam toti exercitus possint vel ab apibus profigari. Verum enim est, vt Ammianus Marcellinus ait, quod in distinctis necessitatibus nihil tam leue sit, quod non interdum etiam, contra sperata, rerum afferat momenta magnarum. Ita Themiscyrenses,

renses, contra oppugnationem Luculli, se defendisse testatur Appianus Alexandrinus. *Pars exercitus, contra Themiscyrenses turribus utebatur & ag genibus, & cuniculos tam amplos fodiebant, ut in eis pugna committerentur subterranea. Hos oppidani superne aperiebant, & per foramina demittebant in operarios vrsas, aliasq; bestias, & apum examina. Quod si ad vrsas potiùs irritandas, quàm ad expellendos hostes apeshic feruissse putentur; memoria tradidit Iouianus Pontanus, cum rex Vicarum oppidum occupare, constituisset, primòque impetu, vallo eruto, fossam transgressi milites, alij muros missilibus oppugnare, alij scalas applicare coepissent; oppidanos, quanquam repentino regis aduentu percussos, nihilo tamen segniùs armatos, subito, in muro apparuisse, ac transilire conantes lapidibus repulisse. Cùm autem regij acriùs instarent, nec à muro repelli possent, complura apum aluearia, quæ fortè paulò antè ex agris, metu hostium, intra castellum, congesserant in muros, arrepta in hostes deuoluerunt, quorum fragore irritata apes, cùm circumuolarent, non solum os atque oculos oppugnantium incessabant, verùm etiam sese armis, & interioribus tunicis inferentes, eos maiore quadam molestia, & malo afficiebant. Atque hoc modo, sese, & oppidum diutatus esse, donec vi maiore, subrutis mœnibus, in deditionem venirent. Consimilia de apibus plura leguntur. Nam & Hieronymus Oforius scribit, in Africana expeditione, Barrigà, Lusitanorum duce Xiatimenses fortissimè oppugnante, reque ad vltimum discrimen adducta, innumerabilia aluearia apum, quibus abundabant, incensa atque è mœnibus fuisse præcipitata. Itaque Lusitani & aluearium flammis ambusti, & apum aculeis stimulati, receptui canere, & oppugnationem deferere coacti sunt. Idè aiunt Turcis, in Hungaria, & Episcopi Agriensis ditione, contigisse. Si homines, aluearia in castra, & apes in milites conuertere possunt; cur non & Deus eiusmodi acie vtatur, quam natura spiculis armavit?*

Enimuerò vtatur, & vsus est. Quippe de vespis & crabronibus, sacer codex ita loquitur, immo in eo, ad Israëlitas, Deus, hostes eorum de terra promissionis eiecturus: *Terrorem meum mittam in præcursum tuum, & occidam omnem populum, ad quem ingre-*

Appian.
Alex. de bello Mithridatico.

Iouian Pontan. de gestis regis Alphonfi I.

Ofor lib. 8.
de reb. Africae & Indiciæ.

Phil. Camerar cent. 1.
Hor. subsec. cap. 8.

XVIII.

Exod. 23. 27.

ingredieris: cunctorumq; inimicorum tuorum, coram te, terga vertis: emittens crabrones prius, qui fugabunt Hethaum, & Chananaum, & Hethaum, antequam introeas. Per crabrones igitur hostes in fugam vertit. Sed & occidit, & latentes, veluti, per venaticos canes, indagavit. Hoc promittens, ait: Si dixeris in corde tuo: Plures sunt gentes ista, quam ego, quomodo potero delere eos? noli metueri, sed recordare, qua fecerit Dominus Deus tuus Pharaoni, & caecis Egyptijs, plagas maximas, quas viderunt oculi tui. & signa atq; potentia, manumq; robustam & extensum brachium, ut educeret te Dominus Deus tuus; sic faciet cunctis populis, quos metuis. Insuper & crabrones mittet Dominus Deus tuus in eos, donec deleat omnes neque disperdat, qui te fugerint, & latere potuerint. Quod se fecisse, absque illorum labore alibi affirmat: *Misi ante vos crabrones, & eieci eos de locis suis, duos reges Amorrhæorū, non in gladio, nec in arcu tuo.* Quod autem crabronibus ac vespis usus sit ad puniendum, misericorditer fuit opus, ut alio loco indicatur; ubi scriptura recensitis nefariis sacrificijs ac cædibus, alijsq; flagitijs incolarū terræ illius, ostendit, meritò fuisse puniendos, & addit: *Sed & his, tanquam hominibus, pepercisti, & misisti antecessores exercitus tui vestras, ut illos paulatim exterminarent. Non quia impotens eras, in bello, subycere impios justis, aut bestijs sanctis, aut verbo duro simul exterminare: sed partibus iudicans dabas locum pœnitentiæ.* In Christianis quoque historijs Sapores rex Persarum, à Nisibis vrbs, quam nonnulli Antiochiam Migdoniæ vocāt, ab obsidione crabronum & canum cum copijs plus quam militaribus repulsus est. Quod inopinatum auxilium S. Iacobi Nisibiensis Episcopi precibus attributum est. Nimirum Deo & Dijs non opus est ferro; non fundis Balearicis non machinis grandibus; neque indiget magnis bellatoribus aut validis rebus, vilissima animalia potest contra hostes suos armare. Quoties iratus classicum canit, toties omnes creaturae in armis præsto sunt.

XIX,
Isa. 7. 18.

Hinc est, quod per Isaiam minitans ait: *Et erit, in die illa, sibilabit Dominus musca, qua est in extremo fluminum Egypti, & api, qua est in terra Assur, & venient, & requiescent omnes in torrentibus vallium, & in cavernis petrarum, & in omnibus frutetis, & in universis foraminibus.* Usque adeò nullum tam est exiguum ani-

mal, quod non possit hominis superbiam compefcere, Conditore Deo robur illi addente, vel frænum laxante. Ille si vult, ex elephante muscæ, ex musca verè facit elephantem. Narrat Baro-
 nius ex Annalibus Hispanorum, Anno Seruatoris 1286. Car-
 lum Siciliæ, & Philippum Francorum reges bellum fecisse Petro regi Aragonum, in eoque bello Gerundam cepisse. Ibi milites victoria insolentes, vi templis illata, ausi sunt sacrilegis mani-
 bus D. Narcisci patroni & tutoris illius vrbis sacrum tumulum inuadere, & vt spolia legerent, diripere. Nemo putet, mortuos impunè violari, præsertim Sanctos, pro quibus Deus pugnat. Igitur & tunc, è D. Narcisci sepulchro repentè eruperunt tota muscarum examina, magnitudinis & formæ antehac inauditæ: vt & aspectu terrerent; & nocerent morsu. Nam muscæ, magno impetu, quâ data porta, sese effuderunt, & in obuios milites vndique, furiosissimè inuolantes, eos venenatis aculeis ita conuulserunt, vt, intra paucos dies, hominum plus quadraginta, & equorum plus viginti quatuor millia ea pestis absumpserit. Quin etiam Petrus ipse Aragonum rex, in epistola ad Sanchium Castellæ regem data, scribit equos, ad quadraginta millia perijsse. Neq; multò post rex ipse Gallia mortuus est Perpiniæ. Ex hoc diuino sacrilegorum militum supplicio, Mvscæ S. NARCISCI in prouerbiũ abierunt. Quia autem hoc miraculosè contigit, simile quiddam accidit Seuero Imperatori, in expeditione contra Atrenos, vt docet Herodianus. Obsessi enim à Seuerianis, nõ solum sagittis lapidibusque, sese audacter defenderunt; sed etiã vasa fictilia, volucris quibusdam, venenatisque bestijs opplera deuoltere; quæ cum aut in oculos inuolarent, aut in detectas corporis partes sensim obreperent, grauissimè singulos sauciauerunt. Deniq; si quis vult nosse maxima damna etiam à minoribus bestijs in homines corriuata, meminerit Anium scribere, veterè vrbem, ad Volsiensem lacum, *Contenebram* appellari solitam, à formicis delectam, & locum illum vulgò *Castrum formicarum*, fuisse nominatum.

Surita lib. 4.
 cap. 69.
 Baron. in
 Martyrolog.
 ad 18. Martij.

Herodian,
 lib. 3.

Anius in
 Questioni-
 bus de Tuscia.

Ex his intelligi potest, vti Deum animalibus terræ aliquando ad scelerum vindictam, non solum iuste, verum etiam clementer. Quare miri nihil est, bestias quasdam & molestas esse

XX.

D d homini-

Ma. 7. 13.

hominibus, & perniciosas. Homines Deo molesti esse non verentur, & molestia ipsi nulla volunt affici? Nec enim sine causa. Isaias ait: *Nunquid parū vobis est, molestos esse hominibus, quia molesti estis, & Deo meo?* Illud itaq; magis mirandum est, tā insana homines esse audacia, vt Deo molesti esse non vereantur; quem vel in minimis bestiolis experiuntur, tam multa, immo innumera habere instrumenta, per quę injurias suas de nobis vlciscatur. Tūc, contra omnipotentem, superbis, Pharao? Tu Elifēum irrides, pusille, qui prętextam nondum posuisti? Tu calo minaris Nabuchodonosor? Tu rapinis, cędibus, adulterijs, odijs inueteratis, blasphemijs, contumelijs ad iram prouocas Dominum Vniuersę miserande peccator? O quantis te periculis, quanto aduersarij obijcis? Non sustinebis, si vel muscam contra te excitet, quę contra te potest omnes armare creaturas. Si te erigis, tot aduersus te habiturus est aduocatos, tot procuratores, tot pugnatores, quot sunt in aęre volucres, in mari pisces, animalia in terris. Quid tumes, o stulte? culex potest esse carnifex taus. Quid te effers, Pharisęe? musca potest te occidere. Quid te jactas, Thralis crabronem aut vespam non potes pati circa aures tuas sonantem; quo modo fremitus Inferni, & Auernales belluas, in Ortu sustinebis?

C A P V T XVI.

Quam bonam Deus suis, & in Ægypto, & in Palestina, terram assignarit seruis?

I.

Terrę spinas & tribulos, noxiąsque homini ę Paradiso exulanti bestias parientis, aut alentis incommoda, vel non esse tanta, quanta rudes fingunt, vel justis de causis euenire, dixi vsque, superque, quā satis est. Restat, vt de terra ipsa disseramus. Quam sanę, sicut omnia Conditoris nostri opera, bonam esse, nemo dubitat, nisi malus. Nam pręter ea, quę suprā commemorauimus, multa alia beneficia illius expendunt, qui Cyceonem ebiberunt, & ex cista Cereris sumplerunt, vt dici solet; hoc est, qui illotis manibus & pedibus ad hęc facta non veniunt. Equidem cū terram non vbique sibi similem, sed alibi siccam & arenosam, alibi irriguam; & (sicut in corpore animalis